

PRIRUČNIK

SOLUTIONS
JOURNALISM

**NOVINARSTVO
ORIJENTISANO KA
REŠENJIMA**

Marija Zemunović
Đorđe Ivanović
Teodora Radojičić

Kako bismo razbili sve dileme o tome šta je **novinarstvo orijentisano ka rešenjima**, a šta nije, kao i koje su mu glavne karakteristike stvorili smo ovaj priručnik.

On sadrži osnovne informacije koji su **neophodni** za upoznavanje sa ovim formatom kao i **primere dobre prakse** koji će ilustrovati sve prethodno definisano.

NOVINARSTVO ORIJENTISANO KA REŠENJIMA U JEDNOJ REČENICI

■ Izveštavanje o reakcijama na društvene probleme.

Izveštavanje mora biti:

- precizno
- dokazivo

Na engleskom - solutions journalism — SOJO („SODŽO“)

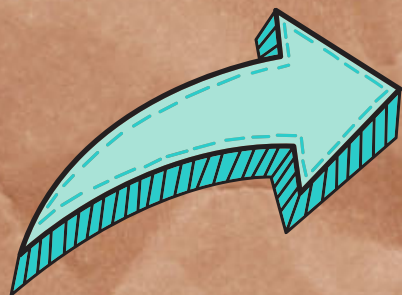

DRUŠTVENI PROBLEMI

Zapitajmo se nakratko — koliko problema imamo? Šta činimo da ih rešimo? Šta nas **motivirše** da ih rešimo?

Ponekad bi se moglo reći da poželimo da uradimo nešto sa svojim problemima tek kada vidimo da je neko drugi uspeo u tome.

Novinarstvo orijentisano ka rešenjima ima za cilj da izvesti o primerima delotvornih odgovora na problem i na taj način motivirše zajednice u daljem uklanjanju svega što stvara probleme.

**OSNOVNE KARAKTERISTIKE DOBRE
PRIČE ORIJENTISANE KA REŠENJU**

1 Izuzetna pažnja posvećena odgovoru na problem

Ovo je glavna i neizostavna stavka kada se opisuje ovaj tip novinarstva. Važna je jer predstavlja osnovni cilj bavljenja ovim formatom.

■ Kako bi se novinar uspešno fokusirao na rešenje problema, potrebno je da se odgovor objasni u kontekstu problema koji se pokušava rešiti. **Pažljiv odabir** problema i dokumentovanje njegovih uzroka od izuzetne je važnosti za analizu.

2 Razrađen i dobro analiziran način na koji je problem rešen

Da bi pisanje o rešenom problemu imalo kompletnu svrhu, način na koji se rešio mora biti obrađen do najsitnijih detalja.

Na taj način, ljudi će se lakše i u većoj meri voditi primerom.

■ Ukoliko osetimo da u priči nema dovoljno detalja i dokaza, može nas navesti da pomislimo da se radi o **PR** tekstu.

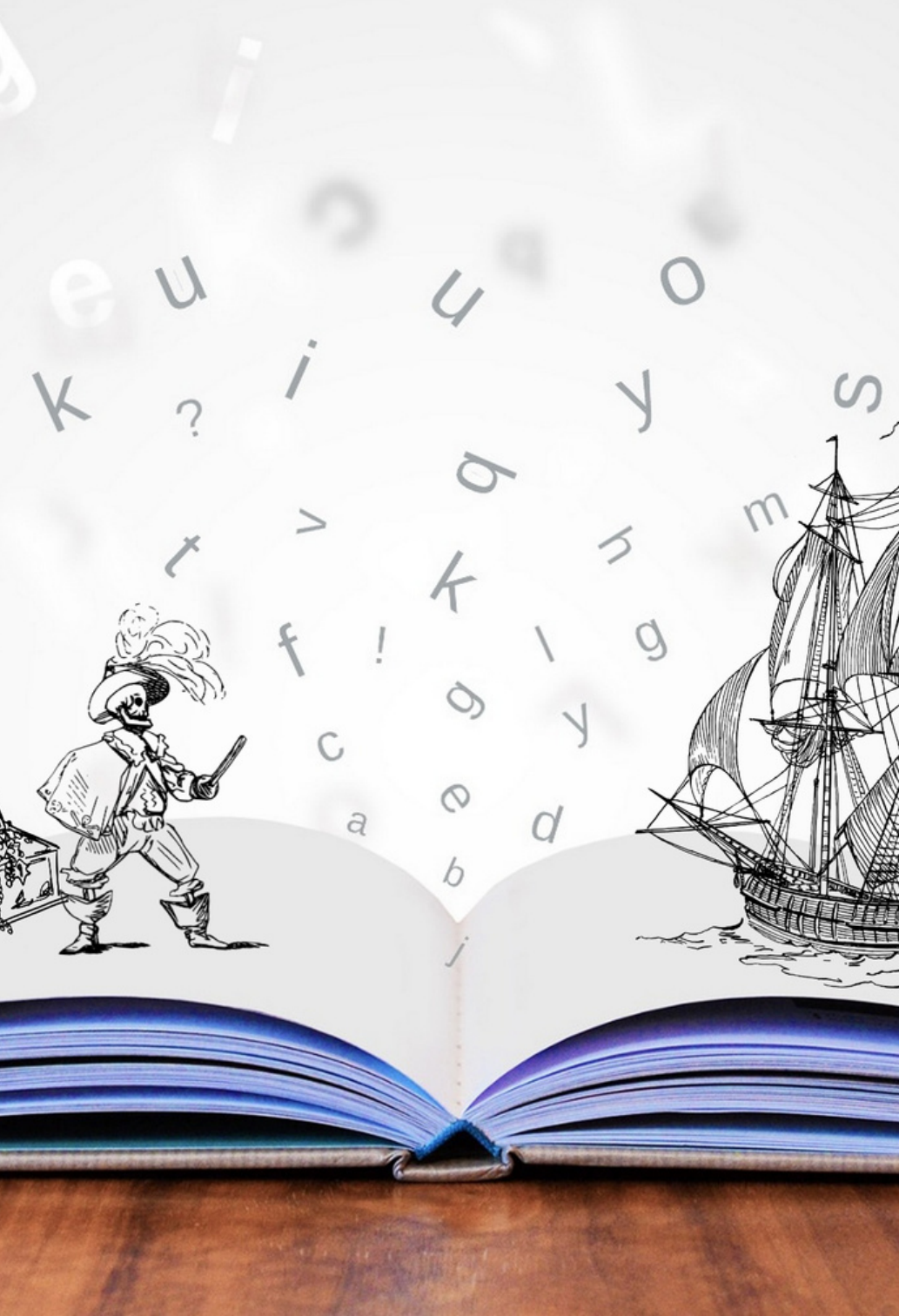

3 Efikasnost

Ova osobina predstavlja ključnu razliku između novinarstva orijentisanog ka rešenjima i drugih formata.

Kako bi tekst zadovoljio kriterijume novinarstva orijentisanog ka rešenjima, on mora sadržati dokaze o efikasnosti rešenja problema.

■ Ukoliko je u pitanju pokušaj rešavanja, u kome nedostaju čak i ograničeni rezultati njegove eventualne uspešnosti, onda se radi o nekim drugim formatima ili žanrovima ili čak **zagovaranju**.

4 Dobar prikaz priče radi korišćenja u daljoj praksi

Priča orijentisana ka rešenju bi trebalo da bude napravljena sa namerom da nešto promeni u društvu.

Ona mora biti praćena dobrim primerima, ali takođe treba biti dobro ispričana. Time je stavljamo na uvid narednim zajednicama koje traže rešenje sličnog problema da rešenje postoji.

Da bi ljudi naučili da prepoznaju dobru praksu, ona im mora biti približena na najbolji mogući način.

5 Šta radi, a šta ne?

Kada novinari istražuju potencijalnu priču orijentisanu ka rešenju, on se mora zapitati ova dva pitanja.

Pored toga što se novinari moraju usresrediti na način **rešavanja** problema, pažnju moraju posvetiti i stvarima koje u tom slučaju **nisu funkcionisale**.

Time se greške mogu sprečiti u daljoj praksi, a novinari su ispunili svoju ulogu i nameru.

**ANALIZA
PRÍČA**

PRVA PRIČA

PRVA PRIČA koju ćemo analizirati u cilju da vam približimo način na koji novinarstvo orijentisano ka rešenjima funkcioniše u praksi, bavi se izrazito visokim zagađenjem vazduha u Feniksu u Arizoni i đacima te škole koji su **inicirali promene** kako bi tu situaciju popravili.

Tekst ispunjava sve odlike novinarstva orijentisanog ka rešenjima koje ćemo istaći **deo po deo**.

Prvi korak koji tekst mora da ispuni da bi pripadao novinarstvu orijentisanom ka rešenjima je da se duboko fokusira na društveni problem.

U našem tekstu taj problem predstavlja **zagađenje vazduha** u jednom delu grada.

These high school runners train in 'nasty air,' so they're working to clean it up

■ U samom naslovu i jednom od prvih pasusa se jasno ističe zbog čega je problem o kojem pišu **PROBLEM CELOG DRUŠTVA.**

On daje direktne indicije o čemu se radi kroz metaforu.

Ove srednjoškolske atletičarke treniraju u „prljavom vazduhu“, stoga su odlučile da ga očiste.

But in this precise moment, only one thing came to the forefront: one new school bus.

That evening, the school board representing Phoenix Union High School District unanimously voted to **purchase its first electric school bus**. The new bus, which is reserved for special-needs students, will be the first bus in the district to produce zero direct emissions.

■ Na samom početku teksta priča nam ukazuje na odgovor na problem, to jest da će škola koju spomenute učenice pohađaju **kupiti prvi električni autobus** za prevoz dece. Zbog ovog elementa već u samom početku čitanja teksta možemo videti da nije običan novinarski tekst fokusiran isključivo na problem.

Air quality problems persistently plague the region: Earlier this year, the greater Phoenix area got an "F" for ozone and particle pollution from the American Lung Association. The organization also ranked Phoenix seventh for worst ozone pollution in the country.

During cross country and track seasons, athletes run outside almost every day. Escarcega described how some days it feels harder to breathe. He saw how students with asthma had different experiences than him, from running with two inhalers to selling snacks on campus to pay for medication.

Dokumentovanje uzroka

Dokumentovanje uzroka problema je široko u ovoj priči, imajući u vidu i da je sama priča veoma obimna i zahvata brojne aspekte i druge društvene probleme koji se direktno nadovezuju na primarni problem zagađenog vazduha. Ističe se da je Američko udruženje za pluća dalo ocenu F (najgoru ocenu) za čistoću vazduha na širem području grada Feniksa kao i to da su učenici koji su pokrenuli rešenje primetili da njihovi prijatelji sa astmom otežano treniraju kada su napolju.

Druga značajna karakteristika koja obeležava novinarstvo orijentisano ka rešenjima je **studiozno i detaljno** istraživanje **odgovora**.

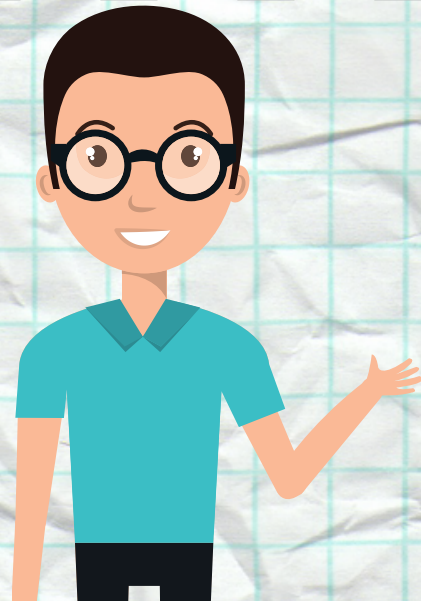
■ Sami učenici su se organizovali da nešto promene u onom okruženju koje je njima najbliže i najpoznatije — škola.

Kao što je u jednom od finalnih pasusa i naglašeno: „*Ako jedna velika škola započne rešavanje problema, druge će brzo pratiti jer je uvek najteže napraviti prvi korak u rešenju.*”

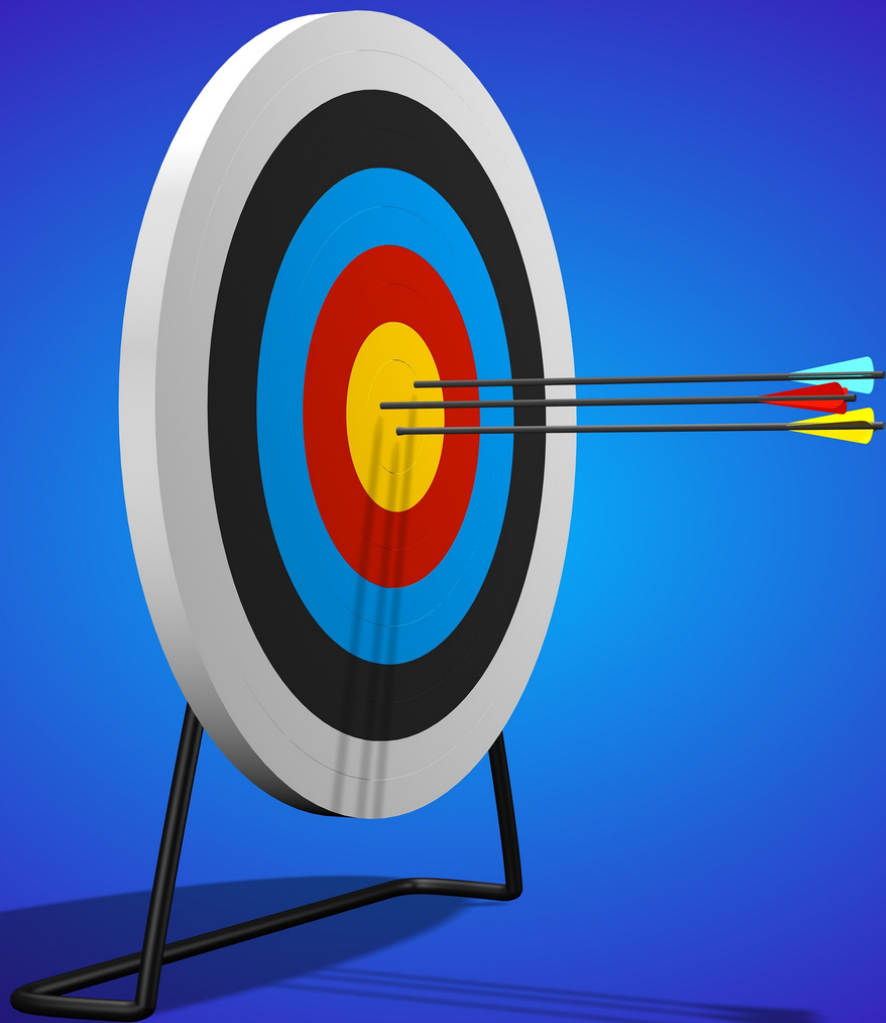
A lot of people don't like change, but if one the largest school districts in Arizona can get the ball rolling, other districts will follow and it can get state officials to pay attention, Zuniga said with excitement.

Even if propane buses have a higher price tag, the price is only slightly higher and it doesn't take long to make up the price difference in savings later, Cummings said.

In a 2014 cost analysis, the U.S. Department of Energy found some school districts saved nearly 50% on cost per mile for fuel and maintenance when they used propane buses compared with diesel. The federal agency also found that districts could recoup the incremental cost of propane buses and fueling infrastructure in three to eight years.

■ Takođe, pored želje da se negde u budućnosti električni autobusi u potpunosti zamene onima na tečno gorivo, priča nam prikazuje da je pronađeno i **srednje rešenje** — a to su autobusi koji idu na tečni naftni gas umesto na dizel. Kako je istraživanje novinara prikazalo ti autobusi manje oštećuju okolinu, a čak su jeftiniji za održavanje od starih zagađivača.

Efikasnost na delu

Direktno se nadovezujemo na **sledeći korak** u novinarstvu orijentisanom ka rešenjima – **fokus na efikasnost**.

Male promene u zagađenju vazduha je teško meriti jer postoji još mnogo faktora koji doprinose njegovom pogoršanju i poboljšanju, zbog čega su se novinari fokusirali na stvari ranije poznate i dokazane kako bi sugerisali rešenje (poput spomenutih autobusa na tečni naftni gas).

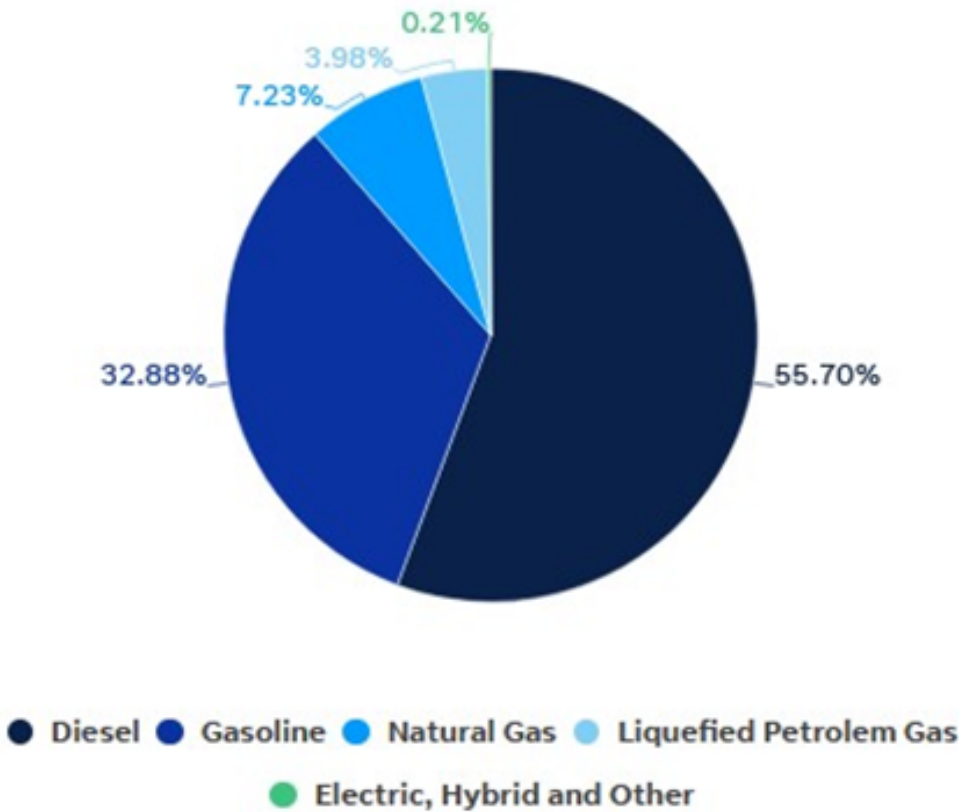
Uvid u stanje stvari u lokalnoj zajednici u Fenisku može biti korisno jer problemi koje oni imaju zahvataju više saveznih država Sjedinjenih Američkih Država.

Ovo može biti korisno i za nas koji, iako nemamo školske, imamo gradske autobuse.

Na primer prikaz podataka o tome da i dalje veliki broj školskih autobusa u Arizoni i dalje koristi dizel kao gorivo, i pored saznanja da postoje druga rešenja koja su i jeftinija i manje štetna za okolinu, može da **motivise** druge ljude u njihovoj saveznoj državi na akciju, ali i one van nje da se **zainteresuju** za iste informacije u svojim državama.

Arizona school buses by fuel-type

More than 15,000 school buses provide services for Arizona public schools. Alternative-fuel buses, from natural gas to electricity, reduce the amount of toxic soot and tailpipe emissions.

Source: Arizona Department of Transportation's 2018 Inventory, Union of Concerned Scientists

■ Prikaz da je električnih i hibridnih autobusa manje od 0.5% uz informaciju o svemu već navedenom daje čitaocu **konkretnu informaciju** o tome kako stvari oko njega funkcionišu i kako bi mogle da funkcionišu bolje.

Ovakav spoj realnog uvida i inspiracije predstavlja mnogo angažovanje novinarstvo.

2015 Volkswagen emissions scandal. At its helm: Chispa, a nonprofit that mobilizes Latino families on environmental issues.

After the U.S. Environmental Protection Agency accused Volkswagen of manipulating emissions numbers, the automaker admitted it cheated U.S. federal emissions tests by designing cars that would fool regulators. Volkswagen installed deceptive software that affected 11 million diesel vehicles worldwide.

As a result, Volkswagen agreed to spend up to \$14.73 billion to settle the cheating allegation, up to \$10.03 billion to compensate customers and \$4.7 billion on projects that invest in clean vehicle technology and pollution mitigation.

Of that \$4.7 billion, Arizona would receive \$57 million in Volkswagen settlement money over 10 years. Most of that settlement goes to a plan Gov. Doug Ducey approved in 2018, the Lower-Emission School Bus Program.

Na kraju, važno je primetiti i šta **NE FUNKCIONIŠE**, koja su ograničenja predloženog rešenja i druge probleme koji mogu pratiti situaciju. Iz priloženog isečka možemo videti da je i **sreća** bila faktor u rešavanju ovog problema srednje škole u Arizoni, jer ta sama država dobija i dobijaće sredstva koja su proistekla iz izgubljene tužbe Folksvagera u Americi.

Takođe, tu su spomenuta i ograničenja, a ona su oličena u tome da se škole mogu prijaviti da im država obezbedi nove autobuse samo ako imaju autobuse petnaest godina i više stare ili ako imaju one koji su prešli 100.000 milja.

DRUGA PRIČA

■ Među retkim pričama na našem jeziku koje ispunjavaju kriterijume „sodžo” novinarstvo našla se jedna priča iz Bosne i Hercegovine.

U pitanju je priča o umetničkom programu namenjenom starijim osobama u Zenici.

■ Ova priča jasno navodi podatke o **problemima** starijih osoba u društvu BiH.

Konkretno su navedeni i **dokazima** **potkrepljeni** loši materijalni uslovi starijih osoba, usamljenost, društvena izolovanost i diskriminacija.

Nakon generalnog predstavljanja problema starih u BiH priča se organski nadovezuje na opis stanja u Zenici, pri čemu je jasno predstavljeno iz kakvih uslova i potreba se javilo konkretno rešenje koje je opisano u ovom tekstu.

■ **Detaljnost** se u ovoj priči vidi na prvi pogled.

Kao i drugi tekstovi novinarstva orijentisanog ka rešenjima sama dužina teksta ukazuje na detaljnije izveštavanje od uobičajenih formi dnevnog novinarstva.

U tekstu su navedeni različiti izvori, primeri, priče i reči ljudi koji su deo udruženja o kome se govori, tako da je jasno da je priča detaljno **istražena**.

■ Izbor da priča počne **reportažno** i sa rečima učesnika uvodi priču na zanimljiv način, ali se, važno je napomenuti, ne pretvara u priču o osobama, već u predstavljanje i ispitivanje izabranog rešenja i to je **značajna odrednica** prepoznavanja i razaznavanja novinarstva orijentisanog ka rešenjima.

■ Najveći deo ovog teksta posvećen je opisivanju **EFIKASNOSTI** rešenja koje je predstavljeno. Upravo ovo mora biti najznačajniji deo svakog teksta novinarstva orijentisanog ka rešenjima.

Kako to i zašto neko rešenje funkcioniše su važna pitanja koja treba u „sodžo” tekstu da dobiju jasne i potpune odgovore.

Ovde su tako opisani istorija nastanka, spontani postepeni razvoj ovog projekta i samog udruženja, zatim **način** sprovođenja, već pomenuti utisci polaznika, kao i dalji **planovi** u vezi sa ovim projektom.

Važan element potvrde efikasnosti ove priče jesu komentari drugih, izvan udruženja, o njemu i njegovoj uspešnosti.

■ Međutim, zato što je važno temeljno predstaviti efikasnost nekog konkretnog rešenja, da se priča ne bi pretvorila u njegovo otvoreno **promovisanje**, važno je da se jasno naznače i opišu ograničenja i problemi određenog rešenja.

U ovom tekstu je to ostavljeno za kraj što ima dobar efekat, jer na taj način priča ostavlja utisak da je **objektivna** i **potpuna** i da nije čista promocija određenih interesa.

Jasno su predstavljena sledeća ograničenja ovog projekta — sem kovida koji je naveden kao razlog zastanka aktivnosti, tu su spomenuti i nedovoljna digitalna pismenost članova udruženja i nedostatak sredstava i prostora.

Ovaj poslednji deo sem što priču ne čini idealnim opisom ne čini je ni sentimentalnim pozivom za pomoć, već je izbalansiran opis realnih nedostataka.

ŠTA NIJE „SODŽO“?

■ Zato što je još uvek teško pronaći primere novinarstva orijentisanog ka rešenjima u našim medijima i na našem jeziku, lako je da priče koje imaju jednu od pomenute četiri karakteristike ili njihovih naznaka zaliče na ovu vrstu novinarstva.

Zato smo odabrali neke primere iz domaćih medija koji NISU novinarstvo orijentisano ka rešenjima kako bismo ukazali na značajne razlike u odnosu na ovaj pristup pričanja priča.

PR tekst

■ Kada je u pitanju novinarstvo orijentisno ka rešenjima novinari opravdano mogu da se plaše tog da postanu nekritični glasnogovornici nekog rešenja, tačnije da pišu **PR** tekst koji nekome ide u korist i ne izveštavaju **objektivno**.

Iako je **tema** o digitalizaciji govornica u Beogradu mogla da bude obrađena kao novinarstvo orijentisano ka rešenjima izabrali smo tekst koji predstavlja promotivni izveštaj da bismo ukazali na bitne razlike.

Bez dubinskog predstavljanja značaja zašto su govornice postavljene, bez detaljnosti, sa efikasnošću koja se već unapred pretpostavlja i bez priča o ograničenjima ovog rešenja ovaj tekst nije novinarstvo orijentisano ka rešenjima.

Miloš Milisavljević, generalni direktor Strawberry Energy, kompanije koja je pionir u razvoju Smart City IoT rešenja, izrazio je zadovoljstvo zbog prilike da učestvuju u obogaćivanju ponude Beograda, čime se približava ponudi drugih svetskih metropola. „Zajedno sa kompanijom Telekom Srbija, koja od nastanka Strawberry-a podržava naš rad, lansiramo najnoviji proizvod – Pаметnu telefonsku govornicu. Zahvalni smo premijerki Ani Brnabić i njenom kabinetu što su pružili podršku kroz program Serbia Creates i prepoznali značaj projekta digitalizacije telefonskih govornica“, izjavio je Miloš Milisavljević.

Čak i fotografije koje su predstavljene su jasno promotivne fotografije sa događaja.

Da bi ovakav tekst postao novinarstvo orijentisano ka rešenjima povod i neki od navedenih podataka bi mogli da se zadrže, ali bi trebalo da se detaljno istraže razlozi, potreba i korisnost kao i ograničenja spomenutog rešenja u mnogo sadržajnijem tekstu, koji bi takođe trebalo da bude adekvatno ilustrovan.

Heroji

■ Priče o herojima **popularne** su u medijima, jer izazivaju **pažnju i čitanost**. Ali važno je znati da one nisu novinarstvo orijentisano ka rešenjima.

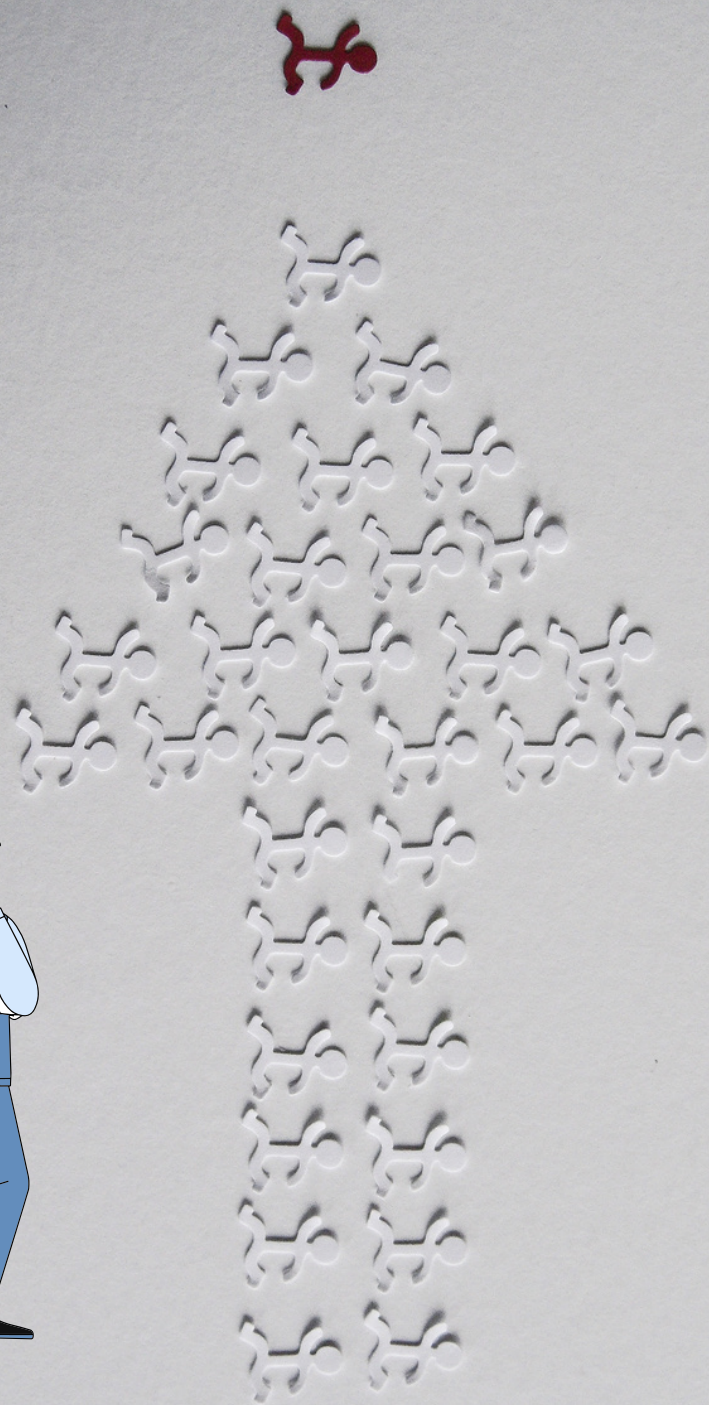
Baš zato što su heroji stavljeni u središte nekog problema oni svojom pojedinačnom pričom zasenjuju studioznu priču o sistemskom problemu i rešenju koje čine novinarstvo orijentisano ka rešenjima.

Senzacionalizam i heroj u središtu priče su prisutni u ovoj **priči** o spasiocu za vreme poplava. Ovaj tekst prati i tabloidna, preterana sentimentalnost u pričanju priče o ljudima koji su spašavani.

POPLAVE U SRBIJI

NIKAD NEĆU ZABORAVITI PLAČ MAJKI, KADA SMO IH ODVAJALI OD DECE: Darko spasavao ljude iz poplava, ovo je njegova ispovest

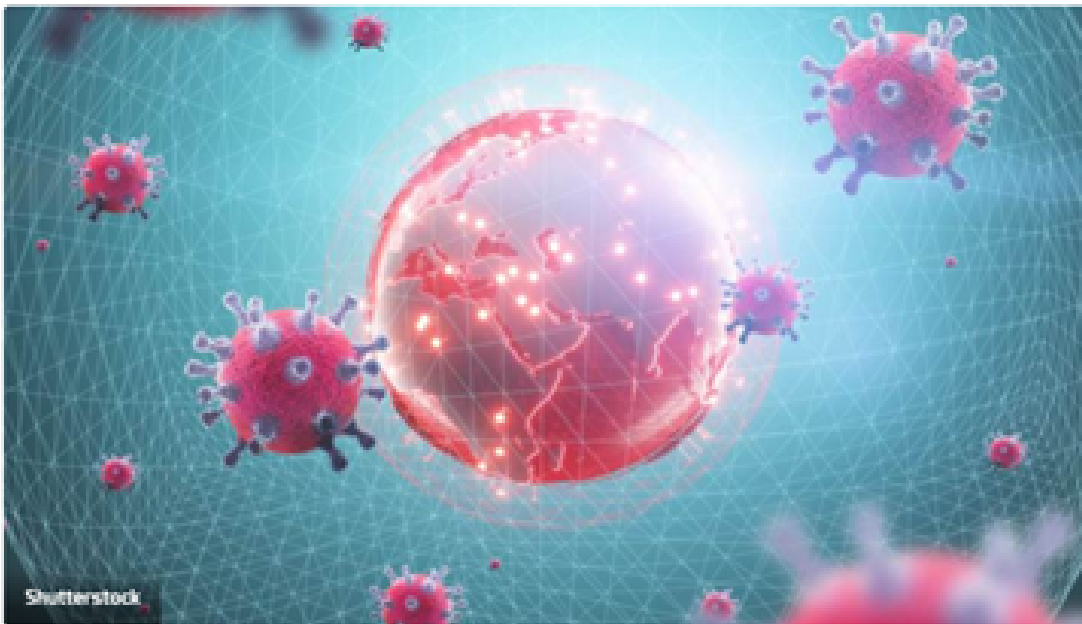
Da bi se ovakva priča **transformisala** u priču orijentisanu ka rešenjima, priča ovog spasioca bi mogla da postane samo jedno od svedočenja unutar priče orijentisane ka rešenjima, ali ne i sama priča. A tekst bi mogao da se fokusira na način na koji je rešeno da se pomaže poplavljenima i da li taj način funkioniše i kako.

Ovu vrstu priča, koje nisu novinarstvo orijentisano ka rešenjima, takođe čine priče o **instant aktivistima**, kao pokretačima nekih akcija sa naglaskom na njima i njihovu priču, kao i priče o toplim ljudskim gestovima koji su humani i nesebični. Ovakve priče **imaju legitimnost** da stoje u javnom prostoru, ali važno je znati da one nisu priče koje se mogu nazvati novinarstvom orijentisanim ka rešenjima.

Srpski naučnici osmislili uređaj koji sprečava širenje koronavirusa

SCITECH | Autor: FoNet | 15. jul. 2020 12:31 > 12:34

Podeli: [f](#) [t](#) [e](#) [s](#)

Jednokratna rešenja

■ Mediji često izveštavaju o zanimljivim inovacijama kao rešenjima za neki problem.

Priča o srpskim naučnicima koji su osmislili uređaj za sprečavanje širenja korone jedna je od takvih primera, ali važno je napomenuti da takođe nije novinarstvo orijentisano ka rešenjima.

U ovom slučaju u pitanju je jednostavan opis novoponudjenog, instant rešenja koje još uvek društveno **nije provereno**. Takođe u pitanju je jednokratno rešenje, bez elementa sistemske akcije.

■ Kako bi ovu priču preformulisali u novinarstvo orijentisano ka rešenjima bilo bi potrebno prvo videti efikasnost ovog uređaja nakon nekog vremena, sa **detaljnim** istraživanjem te efikasnosti ili neefikasnosti, ali bi bilo potrebno i to da ovo rešenje dovoljno zaživi i proširi da bi se mogla posmatrati kao legitiman odgovor na neki društveni problem.

■ **Na koncu**, možemo zaključiti da novinarstvo orijentisano ka rešenjima nosi mnoge elemente drugih novinarskih formata kao i obrnuto. Ali ono što je važno zapamtiti jeste da samo set kriterijuma opisan u ovom edukativnom materijalu čini novinarstvo koje priča o detaljima rešavanja problema oko nas i za svoj cilj ima upoznavanje čitalaca sa jednom vrstom rešenja radi **podsticanja** drugih.

